

PRZEGLĄD WYKOPALISK ARCHEOLOGICZNYCH W R. 1926 (2).

W czerwcu ubiegłego roku poniosła nauka nasza dotkliwą stratę. Z powodu trzęsienia ziemi na Krete ucierpiały poważnie zbiory muzeum w Heraklii, w tem kilkanaście mniejszych fresków z pałacu w Knossos i Hagia Triada, statuetki bogini z wężami i wiele waz. Zarząd muzeum pociesza się jednak nadzieją, że szkody te uda mu się częściowo naprawić.

Archeolog włoski Guidi odkrył w pobliżu największej świątyni w Kyrrene podstawę posągu o podmurowaniu szerokości 25 stóp, szczątki marmurowej głowy Zeusa wielkich rozmiarów oraz napis, świadczący, że świątynia była poświęcona Zeusowi Olimpijskiemu. Niektórzy uczeni są zdania, że zabytek (publikowany po raz pierwszy w *Times'ie* z 28 VI 1926) jest nieudolną kopją amerykańskiego dzieła Fidjasza.

Za przykładem amerykańskiego badacza Capps'a przystąpił Sir Charles Walston do zbierania funduszków na odlanie w cemencie metop Partenonuńskich, znajdujących się, jak wiadomo, w British Museum, celem umieszczenia odlewów w Partenonie, rekonstruowanym obecnie przez greckiego architekta Balanosa.

W Pompei znaleziono w lutym ub. roku doskonale zachowaną statwę brązową nagiego efeba, w której dopatrywano się wiernej kopji posągu Pantarkesa dłuta Fidjasza (por. podobiznę wyżej s. 131). Walston w swej najnowszej książce: *Alcámenes and the Establishment of the Classical Type in Greek Art*, Cambridge 1926, tabl. XXII, odnosi zabytek do Alkamenesa, ucznia i współzawodnika Fidjasza.

Ze względu na wspomnianą pracę Walstona nabiera specjalnego znaczenia odkryta niedawno w ruinach willi Kwintyljana przy Via Appia w Rzymie nadnaturalnej wielkości marmurowa głowa Dionizosa w stylu archaizującym. Prof. Halbherr (w *The Illustrated London News* z 1 I 1927), na podstawie znacznych analogij kompozycyjnych z jedyną pewną kopją oryginału Alkamenesa, tzw. Hermesem Propylajosem z Pergamonu, oraz podobieństwa w traktowaniu pukli włosów ze świeżo znalezionym efebem w Pompei, nie waha się uważać zabytku za kopję sławnego pomnika Dionizosa (typ zachowany na monetach ateńskich), wykonanego przez Alkamenesa w chryzelefantynie dla świątyni w okręgu teatru Dionizosa w Atenach.

W Atenach podczas burzenia stajen królewskich znaleziono kilka cennych okazów sztuki, między innymi dobrze zachowaną statwę odzianą w szaty kobiety, wys. 2 m, w typie drezdeńskiej Herkulanki, marmurową głowę filozofa, głowę kobietą o uczesaniu podobnem do układu włosów Apollina belwederskiego, jeden sarkofag marmurowy, oraz kilka waz i płaskorzeźb. Dalsze wykopaliska wykazały, że teren zabudowań stajennych przecinał mur Temistoklesa, naprawiany jeszcze w epoce rzymskiej.

Systematyczne wykopaliska na terenie Rzymu z każdym miesiącem dobywają z ziemi ruiny starożytnych budowli i pomników. Na forum Augusta odkopano prawie w całości świątynię Marsa, której podjum przedstawia dobrze zachowany przykład rzymskiej techniki budowlanej. Konstrukcja przedsionka podobna jak w świątyni Kastora z jednym rzędem kolumn z frontu i dwiema kolumnami po bokach, zamiast tzw. antów — przednic. Podłoga z różnokolorowych płyt marmurowych pochodzi z II w. po Chr. Pierwotnie, jak świadczą resztki fundamentów, posiadała świątynia wielką półkolistą niszę, która obejmowała całą szerokość budowli. W jej miejsce zbudowano w czasach Hadrjana na podmurowaniu o stromych schodach niszę prostokątną. Kierownictwo robót jest zdania, że zachowane części architektoniczne pozwolą na rekonstrukcję murów świątyni. Z innych odkryć, dokonanych w tej części miasta, należy wymienić bazę pomnika 1 m wys., której rozmiary wraz ze znalezionymi resztkami pomnika pozwalają mniemać, że rzeźba była kolosalną statuaą około 12 m wys., wykonaną w technice zbliżonej do chryzelefantyny (szaty z metalu, partje nagiego ciała z marmuru). Prawdopodobnie zabytek przedstawiał bóstwo lub któregoś z cesarów. Czas powstania niepewny. Nieustrudzony kierownik robót wykopaliskowych, senator C. Ricci, rozszerzył swe prace na wschodnie hemicykljum forum Trajana,

co dało możliwość stwierdzenia, że znany bruk bazaltowy należy do ulicy średniowiecznej, która łukiem okrążała wewnętrzne półkole. Sama exedra posiadała dwa piętra, opatrzone dachem pulpitowym. Tamże znaleziono wielkich rozmiarów marmurową głowę cesarza (Nerwa?) i pancerny tors męski.

Di Pietro, Ispettore dell'Arte della Emilia, podjął w październiku 1926 wykopaliska przy wschodniej ścianie bazyliki S. Croce w Rawennie, których rezultaty dadzą się ująć w trzy punkty: 1. Sądząc po zachowanych partjach podłóg mozaikowych z V w. po Chr., odkopane części budowli należą do wspomnianego w kronikach (Angello, *Liber Pontificalis Ravennas* c. 40) *Palatium*, tj. wzniesionego w r. 402 zamku Honorjusza i młodszego pałacu jego siostry, Augusty Galli Placidy. — 2. Część tegoż pałacu zburzono następnie, aby zrobić miejsce zbudowanej w r. 425 *Capella Palatina*, dzisiejszemu kościołowi S. Croce. — 3. W IX w. z powodu podniesienia się terenu w Rawennie dodano kościołowi wyżej położoną apsydę, której ściana zewnętrzna była opatrzona lizenami. Badacze włoscy, zachęcani powodzeniem, nie ustają w tem miejscu w pracy, prowadząc swe poszukiwania w dalszym ciągu.

K. MICHAŁOWSKI.